

Cincér

VESZÉLYEZTETETT SZÁRAZGYEPEK KINCSEI

tartalom

LÁTOGASSON EL...
...az Ócsai Tájházbba

INTERJÚ
Csobay Krisztinával

AKTUÁLIS
Szárazgyepek kincsei

NYITOTT SZEMMEL
Uhu nyomában

Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság

Kiadja: Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság
Felelős kiadó: Fűri András igazgató
Budapest, 2016

Szerkesztő: Előd Réka, Lichter Katalin
Címlapon: főtű boglárka, fotó: Kalotás Zsolt
További fotók készítői: Bérces Sándor, Csáky Péter,
Csobay Krisztina, Csonka Péter, Kalotás Zsolt,
Selmeczi Kovács Ádám, Szabadfalvi András,
Turny Zoltán, DINPI archívum
Illusztráció: Kóky Szabolcs

Kiadvány- és rejtvényt szerkesztés: Kiss Maja
Nyomdai kivitelezés: MAM Tanácsadó Kft.

A lapszám megjelenését a „Szárazgyepek megőrzése
Közép-Magyarországon” című (LIFE12 NAT/HU/001028)
LIFE+ program támogatta.

Ingyenes terjesztésű kiadvány, mely környezetbarát,
újrahasznosított papírra készült.

Látogasson el ...

... AZ ÓCSAI TÁJHÁZBA

Ócsa számos érdekességet tartogat a természetbarátoknak és a kultúrtörténeti értékeket kedvelő vendégeknek egyaránt. Elég csak az itt elterülő turjánvidéket, vagy a XIII. században épült román kori templomot körülvevő, természetvédelmi oltalom alatt álló öregfalut megemlíteni. Az Ócsai Tájház az öregfalú szívében a vidék máig élő hagyományait őrzi és mutatja be az idelátogatóknak. A Tájvédelmi Körzet 1975-ös megalakulása óta egyre több régi, hagyományos porta került a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság kezelésébe. Ma a látogatók egy 6 épületből álló igazi „falurészletet” járhatnak be, mely a Tájvédelmi Körzet első vezetője által végzett néprajzi gyűjtőmunkának, valamint a falubeliek önzetlen adakozásának köszönhetően gazdag néprajzi gyűjteménnyel és érdekes kiállításokkal büszkélkedhet.

A Tájház hagyományosan berendezett fő épületében a múlt századi paraszti élet mindennapi tárgyaival és eszközeivel ismerkedhetünk meg. Az Istállóban a hagyományos gazdálkodáshoz köthető eszközök és szerszámok láthatók, míg a Melegedő egy múlt századi zsellérházat mutat be, benne a ma is használatban lévő búbos kemencével. A viselet kiállításon Magyar Ilona és Magyar Mária korhű ruhába öltözött babái a visszafogottabb stílusú ócsai népviseletet szemléltetik, de mellette számos közelebbi és távolabbi tájegység hagyományos öltözeteit is láthatjuk itt. Az Ágasházban a korábban itt működött ásványgyűjtő szakkör ásványgyűjteménye látható egy iskolatörténeti kiállítással egyetemben, valamint ez az épület ad otthont ócsai iparművészek gyöngyészter és festett tojás kiállításának is. A Turjánházban változatos időszaki kiállítások, illetve egy kisebb természetismereti bemutató kapott helyet. Aki a terület természeti kincsei iránt mélyebben érdeklődik, annak a Tájháztól induló és a Madárvártáig tartó tanösvény bejárását ajánljuk, ahol orchideákban gazdag lápréteket és az Öregturján gazdag madárvilágát csodálhatjuk meg testközelből. A tanösvény végig fokozottan védett területen halad, ezért csak szakvezetéssel és előzetes bejelentkezéssel látogatható. A Tájház örömmel várja óvodás, és iskolás csoportok jelentkezését is, akiknek igény esetén néphagyományokhoz, népi mesterségekhez kötődő kézműves foglalkozásokat is tart.

A Tájházzal kapcsolatos részletes információk megtalálhatóak a www.dunaipoly.hu honlapon a bemutatóhelyek menüpont alatt.

Május

Május 1., 15. és 29. vasárnap 10.00-14.00, Kisoroszi

Kenuval a szentendrei Duna-ágon

Kisorosziból a folyás irányában evezünk le a Tahi hídfőig. Útközben megismerkedünk a folyópart élővilágával, természeti értékeivel.

☀ 2500 és 1800 Ft/fő 📍 Tomcsányi Zsófia, 06 30 640 4474

Május 1., vasárnap 11.00-12.30, 13.00-14.30, Sas-hegy, Budapest

A Sas-hegy különleges pókfajai

Túránkon egy rejtélyes világba, a titokzatos pókok sas-hegyi birodalmába kalauzoljuk el látogatóinkat.

☀ 950 és 750 Ft/fő 📍 Kremnicsán János, 06 30 408 4370

Május 7., szombat 10.00-14.00, Pilisszentiván

Ki lakik az odúban?

Pilisszentivánon megismerkedünk a terület növényeivel és madarászszemmel tekinthetjük meg az égi vándorok életét.

☀ 750 és 500 Ft/fő 📍 Becsei Katalin, 06 30 511 1802

Május 7., szombat 9.00-13.00, Csákvár

Orchideás túra fényképezőgéppel

Készítsünk csodálatos fotókat a Haraszt-hegyi tanösvény egyedülálló panorámájáról, növény- és madárvilágáról!

☀ 1000 és 650 Ft/fő 📍 Klébert Antal, 06 70 330 3854

Május 7., szombat 9.15-13.00, Pomáz

Rejtett szurdokok és láptavak világa

Izgalmas túrára invitáljuk az érdeklődőket, különleges élővilágáról ismert Holdvilág-árok szurdokvölgyéhez.

☀ 750 és 500 Ft/fő 📍 Fehér Balázs, 06 30 566 35 47

Május 7., szombat 9.00-11.00, Fót

Tavasz a Fóti-Somlyón

Fóti-Somlyó vidékén átvezető túra során megismerkedünk az erdő élővilágával, és az élénk táruól körpanorámát is megcsodálhatjuk.

☀ 750 és 500 Ft/fő 📍 Kazi Róbert, 06 30 440 3256

Május 8., vasárnap 10.00-15.00, Nagykovácsi

Madarak és Fák Napja – Madárdal a fák között

A Sisakvirág tanösvény útvonalán hallgatjuk tollas barátaink énekét és a pazar kilátást kínáló Csergezán Pál-kilátóba is felnézünk.

☀ 1000 és 650 Ft/fő 📍 Becsei Katalin, 06 30 511 1802

Május 8., vasárnap 10.00-17.00, Jókai-kert, Budapest

Madarak és Fák Napja a Jókai-kertben

Egész nap játékos vetélkedő, természetismereti programok várnak kicsit és nagyot egyaránt a svábhegyi Jókai-kertben.

☀ ingyenes 📍 Apostol Nikolett, 06 30 531 9363

Május 8., vasárnap 11.00-12.00, Sas-hegy, Budapest

Kisállat-bemutató: Kiskerti ornitológia a Madarak és Fák Napja alkalmából

Élő madarak bemutatása során nyerhetünk bepillantást a madárfajok életébe, szokásaikba.

☀ 1400, 950 és 3500 Ft/család

📍 Kremnicsán János, 06 30 408 4370

Május 13., péntek 19.00-0.00, Tardos

Éjszaka hangjai a csillagos égbolt alatt

Az alvó természetet ismerjük meg sötétünk során és Magyarország egyik legkevésbé fényszennyezett helyén tekintünk fel az égboltra.

☀ 1500 és 1200 Ft/fő 📍 Csonka Péter, 06 30 663 4659

Május 14., szombat 17.00-20.00, Pilisszentiván

Erdei muzsika – A csalogányok éneke

Az esti órákban járjuk be a pilisszentiváni Jági tanösvényt, ahol a bokrok rejtekében egy apró madár hallatja varázslatos dalát.

☀ 750 és 500 Ft/fő 📍 Becsei Katalin, 06 30 511 1802

Május 14., szombat 9.00-12.30, Sas-hegy, Budapest

„Hegyről le, völgynek föl” – Sas-hegyről a Svábhegyre

Túránk során megismerjük a főváros élővilágát, majd 440 millió éves időutazást teszünk a Kőpark tanösvényen.

☀ 950 Ft/fő 📍 Kremnicsán János, 06 30 408 4370

Május 14., szombat 11.00-15.00, Királyrét

Számoljuk meg együtt... az agárkosborokat!

Egy kirándulás keretében felmérjük a védett kis orchidea állományát, ebben segédkezhetnek az érdeklődők.

☀ 750 és 500 Ft/fő 📍 Sevcsik András, 06 30 238 0063

☀ Részvételi díj 📍 Kapcsolat, bejelentkezés

* sorrendben: teljes árú, kedvezményes és csoportos/családi részvételi díjak

Június

Május 14., szombat 9.00-12.00, Dinnyés

Madarak és fák a Madárdal tanösvényen

Túránkon Dinnyés környékének jellemző fafajait, a fákon, az odvakban és a fák alatt megbúvó cserjékben fészkelő madárfajokat keresünk és figyelünk meg.

☀ 750 és 500 Ft/fő 📍 Fenyvesi László, 06 30 663 4630

Május 14., szombat 9.30-13.30, Ócsa

Fűben-fában gyógynövény-ismereti túra

Farkas Péter fitoterapeuta vezetésével ismerkedhetnek látogatóink a láprétek tavasi gyógynövényeivel.

☀ 1100 és 650 Ft/fő

📍 Verbőczy Gyuláné, Erika, 06 30 494 3368

Május 21., szombat 9.00-14.00, Királyrét

Számoljuk meg együtt... a kis Apolló-lepkéket!

Egy kirándulás keretében felmérjük a védett kis Apolló-lepke állományát, ebben segídezhetnek az érdeklődők.

☀ 750 és 500 Ft/fő 📍 Sevcsik András, +36 30 2380 063

Május 28., szombat 9.00-14.00, Egreskátá

Nőszírom túra – Séta a virágpompás Nyík-réten

Az Alföld egyik botanikai „kincsestárában” számos növényritkaságot csodálhatnak meg az érdeklődők.

☀ 1000 és 650 Ft/fő 📍 Vidra Tamás, 06 30 663 4650

Május 28., szombat 10.00-12.00, Ócsa

Nyitott Műhely – Alkotó nap a Tájházban

Varga Zoltán farfaragó tart vásárral egybekötött kézműves bemutatót az Ócsai Tájházban.

☀ 950, 600 és 750 Ft/fő

📍 Verbőczy Gyuláné, Erika, 06 30 494 3368

Május 28., szombat 19.00-22.00, Esztergom

Csillagnéző túra a Pilisben

Hallgatjuk az esti erdő sejtelmes hangjait, majd a sötét beálltával, teleszkópokkal vizsgáljuk a csillagos eget.

☀ 1500 és 1200 Ft/fő

📍 dr. Jankainé Németh Szilvia, 06 30 663 4614

Május 28., szombat 19.00-22.00, Dinnyés

Esti hangok a kócsagok birodalmában

A legkülönfélébb hangokkal, rovarok, békák, emlősök, madarak hangjával és “gazdáikkal” ismerkedünk meg esti sétánk során.

☀ 750 és 500 Ft/fő 📍 Fenyvesi László, 06 30 663 4630

Június 3., péntek 16.00-19.00, Jókai-kert, Budapest

Jókai kora, Jókai bora

Borkóstolóval egybekötött irodalomtörténeti est a svábhegyi Jókai-kertben.

☀ 2000 Ft/fő 📍 Sipos-Bartl Boglárka, 06 70 902 8203

Június 4., szombat 9.00-13.00, Pilisszentiván

Csúszó-mászók nyomában, avagy nyeljük le együtt a békát

Pilisszentiváni túránk célja, hogy bemutassuk és megszeretessük a védett hullók és kétéltűek sajátos szépségeit és különlegességeit.

☀ 750 és 500 Ft/fő 📍 Becsei Katalin, 06 30 511 18 02

Június 4., szombat 11.00-14.00, Királyrét

Tanösvény kicsit másként – Teknős túrák

Újabb titkok felfedezése és a védett mocsári teknősök várják a látogatókat a Börzsöny vadregényes erdőiben.

☀ 750 és 500 Ft/fő 📍 Sevcsik András, 06 30 238 0063

Június 4., szombat 9.30-13.30, Ócsa

Fűben-fában gyógynövény-ismereti túra

Komsa Ildikó fitoterapeuta vezetésével a láprétek nyári gyógynövényeivel ismerkedhetünk meg.

☀ 1100 és 650 Ft/fő

📍 Verbőczy Gyuláné, Erika, 06 30 494 3368

Június 17., péntek 19.00-21.00, Sas-hegy, Budapest

Esti túra az illatozó fehér szegfűvek birodalmában

Az István király-szegfűvet sok misztikumainak megismerése mellett gyönyörködhetünk a felgyúló csillagokban és a város fényeiben is.

☀ 950 és 750 Ft/fő 📍 Kremnicsán János, 06 30 408 4370

**2016. JÚNIUS 27- JÚLIUS 1.
és 2016. JÚLIUS 4 - JÚLIUS 8.**

CINCÉR TÁBOR A PÁL-VÖLGYI KŐFEJTŐBEN (Budapest)

📍 Becsei Katalin, 06 30 511 1802, becseik@dinpig.hu

További információ:
www.dunaipoly.hu

A programok változtatásának jogát fenntartjuk.

A Szárazgyepek megőrzése LIFE+ pályázat keretében az inváziós fajok eltávolításával kapcsolatos önkéntes munkák szervezését a Zöldövezet Társulás végzi. A szervezet elnökét, Csobay Krisztinát kérdeztük a munkák tapasztalatairól, az önkénteskedés hazai helyzetéről.

Csobay Krisztina

Zöldövezet Társulás, elnök

– *Milyen személyes indíttatásból fordult az önkéntes munkák felé?*

Magam is régóta önkénteskedem szervezeteknél és saját közösségben is. Ha valaki valamihez ért, vagy egy adott témához hobbi szinten vonzódik valami miatt, azt szívesen megosztja, dolgozik érte. Szerintem minden embert úgy kellene nevelni, hogy legkisebb kortól legidősebb koráig örömmel vállaljon önkéntes munkát, mert annál nincs jobb érzés, mikor hasznosnak érzem magam a társadalom számára. Ez biztosan sok betegséget is megelőzne.

– *Kik, milyen indíttatásból jelentkeznek önkéntes munkára, sok-e az érdeklődő?*

Van, aki a természetben látott, emberek által okozott hibákat szeretné javítani, van, aki egyszerűen csak szeret a szabadban tevékenykedni egy közösségben. Azért lássuk be, manapság egy kint töltött nap is meglepően jól tud esni, hiszen folyton a négy fal között nyomjuk a számítógépet... Most főleg összeszokott csapatok, osztályok jelentkeznek a munkákra, de egyéni jelentkezéseket is kapunk folyamatosan.

– *A középiskolások kötelező közösségi szolgálatának bevezetése óta miben változott a helyzet?*

Ahogy említettem az elején, jó lenne, ha minél többen, minél korábban megtapasztalnák az önkéntesség pozitív hatá-

sait. Néhány üdítő kivételtől eltekintve én úgy látom, ez most még a pedagógusok nyakába szálló újabb nyűg, hiszen nekik kell jó helyet ajánlani, találni a fiatalok számára. Ettől eltekintve az mindenképpen előny, hogy civil szervezetekkel, változatos munkákkal találkozhatnak már a középiskola alatt, ez hozzájárulhat a sikeres pályaválasztáshoz.

– *Milyen munkákat lehet önkéntesekkel végeztetni?*

A Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóságánál futó Szárazgyep LIFE pályázat keretén belül azokon a természetvédelmi területeken dolgozunk az önkéntesekkel, ahova gépekkel nem lehet bejutni. Jellemzően cserjehúzás, depózás, szénagyűjtés az elsődleges feladat. Nem hangzik túl izgalmasnak, de ha tudjuk, hogy miért csináljuk és mi lesz az utóélete (pl. a cserjéket aprítják és tűzifának adják rászorulók számára), máris nagyobb kedvvel állunk neki. Arról már nem is beszélve, hogy rengeteg szépséggel lehet találkozni a területen: ritka növény- és állatfajok várnak ránk. Egyébként a Zöldövezet Társulás Egyesületnél sokféle önkéntes munkára várjuk a lelkeseket, lehet nálunk kukabúvárkodni (szelektív hulladékgyűjtés segítése rendezvényeken), a Replacc újrajátszóházunkkal gyerekprogramokon részt venni, hamarosan az Egyemmeg! családi napon lesz szükségünk helyszíni segítőkre a rendezvény lebonyolításához, és a Segéd-kezek karitatív csapatépítőkön mindig kell segítség pl. szerszámdepózásban, csoportok vezetésében. Ezek jó alkalmak, hogy az ember belelásson olyan munkafázisokba is, amiket korábban nem ismert.

SZÁRAZGYEPEK MEGŐRZÉSE

A *Szárazgyepek megőrzése Közép-Magyarországon* című, 2013 és 2018 között zajló LIFE+ Nature pályázat a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság működési területén, kilenc helyszínen folyik, s célja a Budapest környéki veszélyeztetett szárazgyep élőhelyek természetességi állapotának helyreállítása, megóvása.

A szárazgyepek különlegessége, hogy nagy számban maradtak fenn bennük hazánk ritka bennszülött és reliktum-fajai. A gyepeket veszélyeztető legfőbb tényezők az özönfajok terjeszkedése; a legeltetés, kaszálás felhagyása miatt beindult cserjésedés, beerdősülés; az illegális emberi tevékenységek (homokkitermelés, hulladéklerakás, technikai sportok); valamint a művelési ág megváltoztatása és a beépítés.

A pályázat keretein belül 2015 nyarán sorompókat helyeztünk ki a Tétényi-fennsíkon, a Szentmártonkátai egykori lőtérre és Domonyvölgyben, az illegális használat megakadályozására. Elkezdődött a Fóti-Somlyó tanösvény felújítása is. Domonyvölgyben, a Fóti-Somlyón és a Tétényi-fennsíkon

megkezdődött a cserjésedő foltok eltávolítása, a Budaörsi kopárokon a cserjék eltávolítása mellett a feketefenyő visszaszorítása. A Tápiósági földvár szomszédságában egy egykori szántó visszagyepesítésére került sor.

Az inváziós fajok és a cserjésedő foltok eltávolítására önkéntesek jelentkezését is várjuk a következő elérhetőségeken: Zöldövezet Társulás, Herencsár Milán, +36 20 344 4750, zoldovezet.info/content/onkentes-termeszetvedelem

Bővebb tájékoztatás a projektről, a területeken folyó természetvédelmi munkákról a www.dunaipoly.hu honlapon olvasható.

Schrett Andrea
pályázati szakmai ügyintéző

„Az Európai Unió valamennyi tagországában felmérték, melyek a különösen értékes élőhelyek és fajok, és ezek a területek Natura 2000 minősítést kaptak. Az EU pénzügyi forrást biztosít a természeti értékek megőrzéséhez a LIFE-Nature alapból. A „Szárazgyepek megőrzése Közép-Magyarországon” című LIFE+ projekt területei a Natura 2000 hálózat részei, ezért volt lehetséges, hogy védelmükre pályázatot nyújtsunk be.”

EGY VESZÉLYEZTETETT SZÁRAZGYEPES ÉLŐHELY: A DEBEGIÓ-HEGY

A Debegió csak nevében hegy: az egykor a Duna által szállított homokból származó szélfúttá dombor legmagasabb pontja is mindössze 128 méter. Ugyanakkor a környéken több ilyen kiemelkedés viseli az előkelő hegy nevet (pl. Jancsi-hegy, stb.), jelezve, hogy itt már az alföldi hatások érvényesülnek, s a környéken élők tisztelik a magaslatokat. A Debegió futóhomok felszínű terület, ami emberi használatát már a régmúltban is erősen befolyásolta. Felszántani nem volt érdemes, hiszen mezőgazdasági szempontból ez a homoktalaj szinte terméketlen; a beépítésre sem túl csábítóak az adottságai, maradt tehát a legeltetés, ami szintén nem lehetett túlzott mértékű, mindössze csak alkalmi, áthajtó jellegű.

Ugyanakkor az egyéb tájhasználatok komoly nyomokat hagytak itt is: hazánk elsőként megépült – Budapest-Vác között húzódó – vasútvonala, majd a motorizált közlekedés elterjedése és a főváros terjeszkedéséből származó igények növekedése folytán megépült 2A főút éppen kettévágja ezt a Sződliget – Sződ – Göd települések határában lévő, alig száz focihálya nagyságú területet.

Ha ez nem lett volna elég, a kopárfásítások idején (ez volt az a korszak, amikor minden talpalatnyi helyet erdősíteni akartak, még akkor is ha az láthatóan nem kecsegtetett sikerrel) a Debegió akácosítása is megkezdődött, ami (nem meglepő módon) igen csekély eredményt hozott...

Mindezen nehézségek ellenére mind a mai napig szinte ősállapotokat tükröző homoki gyepterületekkel bír ez a környék, megannyi különleges, az itteni viszonyokat bíró és tűrő ritka élőlényekkel.

Bár legfeltűnőbb ezek közül a **homoki árvalányhaj** - amelynek májusi virágzása idején válik igazán érthetővé a neve - mégis első helyen a ritka, és nemzetközi jelentősége miatt is fokozottan védett **homoki kikerics** említendő, amelynek több ezer példánya él a Debegión. E növény közismert rokonával, a nedves területeken nyíló őszi kikericccsel ellentétben szerényebb külsőt visel, s méreteiben is elmarad attól. Bár ősszel virít, magjait tavasszal hullajtja, amelyek a következő tavaszra érnek be.

Hasonlóan szerény megjelenésű, de tavaszi virágzású a **homoki nőszirm**, amelynek egyes rokonai (a tudományos névből fakadó "írisz" gyűjtőnéven) dekoratív kerti díszként szolgálnak. A sápadt, halványsárgás színű homoki nőszirm elég szeszélyesen virágzik, sokszor dömpingszerűen jelenik meg, majd alig pár nap alatt eltűnik a szem elől.

A többé-kevésbé zárt gyepe az inváziós (özön) hajlamú növények nem képesek behatolni, ám ha „seb” nyílik a területen (pl. lóval vagy terepmotorral többször is végighalad valaki egy nyomvonalon, ezzel megbontva a gyepeket és létrehozva a csupasz felszínt), akkor azonnal megjelennek az olyan gyors reagálású fajok, mint a közismert parlagfű, vagy a vaddohány is nevezett selyemkóró. Szerencsére nem csak az agresszív gyomok, hanem a szerény küllemű, de kék virágai révén tavasszal könnyen észrevehető **báránypirosfű** is megjelenik ezeken a nyílt homokfelszíneken. E növény mélyre hatoló gyöktörzsével egykor nem csak a juhok szőrét jelölték, hanem a szépasszonyok arcát is élénkebbé varázsolták.

Homoki kikerics

A gerinctelen állatvilág megannyi értékes faja közül kiemelkedik a **magyar futrinka**. Elterjedési területén általánosan a veszélyeztetett kategóriába sorolják, s néhol már a kipusztulás fenyegeti. Nem véletlen tehát, hogy e nagy testű, éjszakai aktivitású bogár hazánkban a fokozottan védett fajok közé tartozik.

Szintén kiemelt védeltséget élvez a **magyar fésűsbagoly**, amely egy keleti elterjedésű, a sztyeppvidékeket kedvelő éjszakai lepke. A tatárjuhar a legfőbb tápnövénye, ám megelégszik az errefelé élő mezei juharral is. Alapvetően a fajgazdag hegylábi erdőszegélyek faja, de a Debegión is rendszeresen előfordul.

Magyar futrinka

Gyurgyalag

A gerincesek egyik legfeltűnőbb csoportja, a madarak is számos értékes és érdekes fajjal képviseltetik magukat. Többnyire már februártól hallható a magasból egy kellemes gurgulázó ének: a korán érkező, területfoglaló **erdei pacsirta** jellegzetes dala. Ez a hangsor olyannyira jellemző, hogy ez az amúgy jelentéktelen színezetű, igazi terepi álcát viselő madár tudományos nevét is az éneke után kapta: *Lullula*, ami a dalára utaló hangutánzó szó.

A tavasz beköszöntével megérkeznek az olyan igazi alföldi fajok is, mint a **búbosbanka**. Jellegzetes hangja e madárnak is messzire hallatszik, de a földutak és csapások mellett könnyen szem elé is kerül, miközben hosszú csőrrel próbál hozzáférni földi lyukakban lapuló tücsök-zsákmányához.

A nyár végén a – területen ugyan nem fészkelő, de itt is előszeretettel vadászó – **gyurgyalagok** csapatai szállják meg a csenevész, kiszáradt akácokat. Repülő rovartáplálékukat cseles fordulatokkal tarkított szárnyalásuk révén szerzik, melynek megőrkítése igazi kihívás a természetfotósok számára.

A Debegió természeti állapotának, helyzetének javítására a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság LIFE+ pályázata révén teszünk kísérletet: terveink szerint néhány év múlva, a speciális beavatkozásoknak köszönhetően visszaállhat egy olyan állapot, amelyben a felsorolt, kiemelten értékes és védendő nemzeti kincseink mellett számos egyéb növény- és állatfaj is megtalálja létfeltételeit.

Az inváziós hajlamú lágyszárúak mellett a spontán terjedő fehér akác visszaszorításától várjuk annak a korábbi gyepterkezetnek a visszatértét, amely alkalmas lesz a legeltetésre. A tájkép visszaváltozása rávilágít arra is, hogy eleink miért is neveztek hegynek e területet.

Selmeczi Kovács Ádám
Tájegységvezető, Börzsönyi Tájegység

LEPKEPARADICSOM A FÓTI-SOMLYÓN

Fót város határában, a Gödöllői-dombság előhírnökeként áll a Somlyó-hegy. A csekély – 288 méteres – magassága ellenére mégis impozánsnak tűnő „hegy” az északnyugati irányból nézve mint egy hajó szeli a Pesti-síkság alacsonyabban fekvő „hullámtengerét”. Már ez jelezheti számunkra azt, hogy a hegyet bejárva az Északi-középhegység és az Alföld találkozási pontjának egyik kis ékkövére csodálkozhatunk majd rá. A dél-délnyugati kitettséggű meleg lejtőktől kezdve a hús völgyekig számtalan eltérő mikroklímájú élőhely található meg itt, ami a tájegységek találkozásával és a többféle alapkőzettel (mészkö, homokkő, lösz és homok) együtt szinte egyedülálló növény- és állatvilágnak ad otthont mind a mai napig.

Ezt legszemléletesebben növény- és lepkefajokkal lehet illusztrálni. Először is talán a hegyvidékeink sziklagyepjeiből ismert rózsás kövirózsát érdemes megemlíteni, amely egy jellegzetes alföldi növényközösségbe, a nyílt homoki gyepebe költözött le itt, a világon talán egyedülálló módon. Több helyen is megcsodálhatjuk a szürkészöld színű magyar csenkesz zombékjai közül kimagasló, rózsaszín virágzatú csoportjait. Ennek az ellentéte az alföldi nyílt homoki gyepek ritka lakójának, a homoki varjúháznak felköltözése a sziklafüves lejtősztyeppből kiálló sziklákra, vagy az ugyancsak jellegzetes alföldi növényfajunk, a sötét rózsaszínű virágait nyár végén, ősz elején nyitó homoki kikerics hegy gerincén található lejtősztyeppben történő felbukkanása is.

A hegyen a kijelölt ösvényeken sétálva kisebb-nagyobb kiterjedésű, színpompás sztyeppréteket láthatunk, amelyek változatos erdőfoltok közé ékelődnek be. A hegy sztyeppréteinek igen sok védett növényfaja közül a sárga virágú szártalan csüdfű több szempontból is figyelmet érdemel. Már a megjelenése is érdekes: összetett leveleit dús, fehér szőrzet borítja, sárga virágait viszont nevéhez méltón nem egy hosszú szár végén, hanem a levelek tövében, a talajszinten bontja ki. Ez a növény a Somlyó leghíresebb zoológiai értéke, a fóti (vagy zefír) boglárkalepke kizárólagos tápnövénye.

A sztyepprétek mellett a kisebb-nagyobb erdőfoltok (melegkedvelő tölgyes, cseres-kocsánytalan tölgyes, tatárjuharos lösztölgyes) is számos látnivalót nyújtanak. A ritka (pl.: erdei szellőrózsa, laposorrú ormányosbogár, zörgőlepke stb.) és kevésbé ritka (tarka nőszirm, nagy hőscincér, skarlátbogár, stb.), színpompás virágok és érdekes állatok mellett az erdőben sokféle korosztályba tartozó fákat láthatunk. Közülük óriásként tűnnek ki a 400 évnél is idősebb molyhos tölgyek. A déli-délnyugati fekvésű hegyoldalakban több példányuk is képviseli még a hajdan volt erdők és fás legelők emlékét.

Ennek a változatosságnak a fennmaradásában jelentős szerepet játszott, hogy a múlt század derekán a kor neves zoológusai és botanikusai együttesen javasolták a Somlyó-hegy védetté nyilvánítását. Ezt a közös felismerést talán Németh Ferenc botanikus fogalmazta meg a legtalálóbban 1981-ben: „*lassan rájöttünk, hogy a Somlyó-hegy gazdag lepkefaunájánál jóval több értéket rejteget. Ez egyébként természetes is: sokszínű lepkevilág csak növényfajokban gazdag vegetációban maradhat fenn, ennek feltétele pedig a geológiai és domborzati viszonyok változatosságán kívül a táj napjainkig tartó háborítatlansága*” Ezért lehetséges, hogy a Fóti-Somlyó Természetvédelmi Terület egy részét már 1953-ban védetté nyilvánították. Így a Somlyó a legkorábban védetté nyilvánított területek illusztris társaságának a tagja lett. Még további két védetté nyilvánítás (1971, 1988) során vált több mint 200 hektár kiterjedésűvé a Természetvédelmi Terület.

A hegy értékeinek bemutatását szolgálja a 2003 tavaszán a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság és a WWF Magyarország közös munkájával kialakított „Fóti-Somlyó tanösvény” is, amelyet idén újítunk fel a Szárazgyep LIFE pályázat keretein belül.

Csáky Péter
természetvédelmi terület-felügyelő, Pilis-Budai Téjegység

Rózsás kövirózsa

Fóti boglárka szártalan csüdfüvön

A SOMLYÓ LEPKÉI

Tavaszi kezdetétől őszi derekáig a sztyepprétek színpompáját lepkék sokasága teszi még változatosabbá. Érdemes megemlíteni, hogy a Somlyó-hegyen közel 1500 lepkefaj él, amely a magyarországi lepkefajok felét jelenti. Ezen lepkék zöme azonban sötétedés után bújlik elő rejtekhelyéről – ők az éjszakai lepkék –, így bennük általában csak a velük foglalkozó kutatók gyönyörködhetnek. Visszatérve a nappali lepkékhez, közülük a Somlyón a boglárkalepkéket érdemes kiemelni. Leghíresebb képviselőjüket, a **fóti boglárkát** egy magyar tudós, Frivaldszky Imre fedezte fel a Balkán-félszigeten a XIX. században, és a görög mitológiai ihletésű **zefír-boglárka** nevet adta neki. Magyarországon csak 1944-ben találták meg itt, Fóton. Noha az 1980-as évek végétől kezdve az ország több pontján is találtak állományokat, a lepke hazai pályafutása végérvényesen összeforrt a fóti Somlyóval, olyannyira, hogy a Frivaldszky által adott hangzatos név sokáig feledésbe is merült a még ma is használatos kedvéért. A május második felében repülő 1,5 cm nagyságú lepke megkülönböztetése a hasonló boglárkától szakértelmet és gyakorlott szemet igényel. A hímek szárnya ragyogó kék/kékeslila színű, a nőstények viszont meglegszenek a jóval szerényebb barna színnel is. A nász után a nőstények egyesével rakják le petéiket a szártalan csüdfűre, amely egyedüli tápláléka a lepke hernyójának itt a Somlyón. A többhónapos – nyár közepétől a következő tavasz kezdetéig tartó – szünettel megszakított csüdfűves hízókúra során, valamint azt követően a hangyák vendégszeretetét veszi igénybe a hernyó. A védelemért cserébe finom csemegét, édes váladékot biztosít a hangyák számára. A hernyó a hangyaboly biztonságos közegében bábozódik be, és innen indul útjára a színpompás kis lepke május folyamán. Az előzőekből következik, hogy a lepke fennmaradása szempontjából kulcsfontosságú a tápnövény és a hangyák jelenléte is. Ha valamelyik eltűnik (szártalan csüdfű – pl.: becserjésedés; hangya – pl.: gyakori tüzek miatt), akkor sajnos búcsút inthetünk ennek a ritka, fokozottan védett lepkefajnak is.

A **szemes boglárka** nagyobb fekete foltokkal és narancs-sárga csíkkal tarkított krétafehér fonákjáról könnyen felismerhető, hernyója a varjúhájféleken táplálkozik. Az előző lepkéhez hasonlóan május-június folyamán röpköd a fekete

Kis apollólepke

szegéllyel keretezett liláskék szárnyú **nagyszemes boglárka**, amelynek a fonákján növekvő nagyságú fekete foltot láthatunk. Nagyobb termetűek közül a légiiesen áttetsző szárnyú **kis apollólepke** (április végétől júniusig repül) hernyója kizárólag keltikeféleken táplálkozik. Az egyik legvirtuózabb röptű lepkefajunk a **kardoslepke** is színpompás. Vele áprilistól – egy kis nyári szünetet kivéve – egészen szeptemberig találkozhatunk. Mellettük még gyönyörködhetünk a fészkesvirágzatú növényekről (különösen a bókoló bogáncsról) nektárt szívogató téglavörös alapszínű **gyöngyházlepkékben** is (zöldes gyöngyházlepke, nagy gyöngyházlepke).

*Csáky Péter
természetvédelmi terület-felügyelő
Pilis-Budai Tájegység*

Szemes boglárka

UHUK NYOMÁBAN A BUDAI-HEGYSÉGBEN

Tizenéves koromban sokat lapozgattam a ragadozó madarakról szóló könyveket és mindig kerestem, hogy lakóhelyemhez közel vajon milyen ritkasággal találkozhatok. Örömmel tölt el, hogy sok év után most a fővároshoz közel is nagyobb az esély a megfigyelésükre, bár a kitarító kutatás most is szükséges. A Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság működési területén, közelebből a Budai-hegységben és a Zsámbéki-medencében 2006 óta önkéntes madárvédőként, majd polgári természetőrként sok érdekes felfedezést tettem. Először idősebb természetvédelmi szakemberek, elkötelezett madárvédők, erdészek visszaemlékezéseiből tájékozódtam, élt-e egykor uhu a térségben. A Nemzeti Park Igazgatóság nemrég elhunyt nyugalmazott természetvédelmi őre, Anti bácsi (Nagy Antal) sokszor emlegette az uhus hegyoldalt Perbál térségéből, ahonnan a hatvanas években tűntek el a madarak. Abban az időben, egy beivódott rossz szokás szerint a nyugdíjba vonuló vadászok néha kilőtték és kitömték ezt a csodálatos bagolyfajt. Régi elbeszélésekből tudjuk, hogy a perbáli uhupár is hasonló sorsra jutott. Az egykori fészkelőhely azóta is lakatlan.

Apró nyomok, csontmaradványok után kutatok folyamatosan, hátha előkerül újra egy árulkodó jel a megtelepedésről. Azt azonban sosem gondoltam volna, hogy e régi történet nyomait találok meg itt. 2015-ben az Anti bácsi által említett hegyoldalban egy megfelelő fészkelőhelynek tűnő sziklaüregben maréknyi apró csontra leltem a föld alatt. Ezek az uhuk kedvelt táplálékmaradványai voltak (rágcsálók, sün). Igen valószínű, hogy a hatvanas években eltűnt pár, már-már „régészeti leletnek” is mondható nyomait találtam meg.

Idén márciusban Budaörsnél hasonló élmény ért. Egy ismeretlen múltbéli költőpár sziklai ürege került elő a táplálékmaradványokkal. Ezzel együtt a harmadik egykori (sajnos lakatlan) uhu költőhelyet találtam meg a térségben. A felmérések során szerencsére egy új párt is sikerült felderítenem még 2011-ben. Itt első védelmi beavatkozásként a Nemzeti Park Igazgatóság természetvédelmi őrével és az ELMŰ segítőkész szakembereivel, Juranka Tamással és Marcz Lászlóval közösen sikerült leszigetelni a fészkek melletti vezetékort, mely komoly veszélyt jelentett a uhu

A kifordított sünbőr az uhuk jelenlétére utaló legbiztosabb jel

család számára. A pár második – emberi zavarás miatt – meghiúsult költése után 2015-ben Remsey Dávid barátommal egy alternatív költőüreget építettünk egy védelmi szempontból kedvezőbb helyen, hogy a pár abban költessen. Nagy örömmel láttuk, hogy „uhu fejjel” sikerült jól gondolkodnunk és a pár elfoglalta, majd két fiókájuk (akiket Ionak és Kallisztónak kereszteltünk) sikeresen kirepült. Bízunk benne, hogy idén is sikeres lesz a költésük!

*Turny Zoltán
Polgári Természetőr
Budai TK*

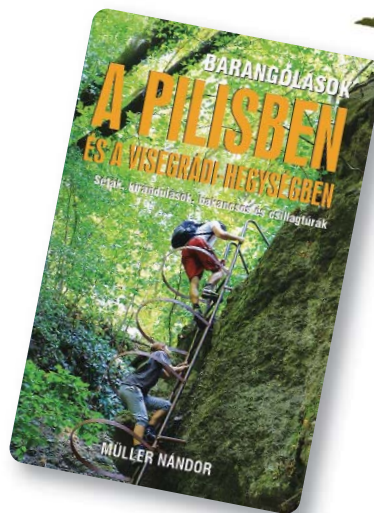
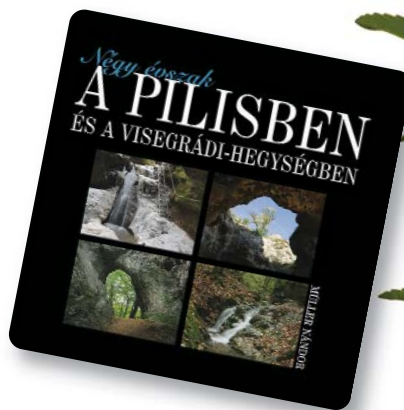

Négy évszak a Pilisben és a Visegrádi-hegységben

Csodás fotóalbum jelent meg a Pilis és a Visegrádi-hegység természeti értékeiről. A könyv a védett fajokat és változatos tájakat bemutató gyönyörű fotókkal, s a fotókat kísérő szakszerű ismeretanyaggal ennek a sokak számára ismert, mégis számos meglepetést tartogató tájnak az újabb felfedezésére csábít.

Barangolások a Pilisben és a Visegrádi-hegységben

Séták, kirándulások, bakancsos és körtúrák a Pilis és a Visegrádi-hegység vadregényes tájain. A kötet segítségével a hegységet átszövő turistautakat ismerheti meg a kedves olvasó. Az érintett helyek nevezetességeit, műemlékeit, mondákat, hasznos információkat is találhat a könyv hasábjain. A közel 300 színes fotó kiválóan illusztrálja mikor, merre járunk, és milyen látványok várnak ránk. A szerző az elmúlt két esztendőben a hegység majd' minden turistaösvényét újra végigjárta, így született meg a Barangolások a Pilisben és a Visegrádi-hegységben című könyv. A kötetben szereplő 21 séta, 26 kirándulás és 9 bakancsos túra alkalmával összesen 580 kilométernyi turistaösvényt barangolunk be.

Szöllősi Mihály emlékére

A Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság őszinte fájdalommal vette tudomásul, hogy Szöllősi Mihály, a legendás bormíves és az év borásza nincs már többé köztünk. Hirtelen halála nagy űrt hagyott maga után. Személye fontos része volt életünknek, csakúgy, mint a szelíd dunai tájnak, melynek sokszínűségéért, fenntarthatóságáért együtt tettük a dolgunkat. Tanáros, kedves, okos szavait együtt ittuk remek boraival néhány szívvel-lelket nemesítő rendezvényünkön.
Sit tibi terra levis – Legyen neked könnyű a föld!

Füri András igazgató

Cincér Kázmér

Milyen lepkét látsz a képen? Nézd meg figyelmesen a lepkék mintázatát, és találd ki, hogy melyik képen melyik lepke található!

- a) hím fóti boglárka
- b) nőstény fóti boglárka
- c) kardos lepke
- d) kis apollólepke
- e) szemes boglárka

Ha megvan a megoldás, küldd el e-mailben, neved és címed pontos feltüntetésével!

E-mail címünk: lichterk@dinpi.hu.

Beküldési határidő: 2016. június 17.

Előző számunk rejtvényének megfejtése:

- 1. bugás hagyma, 2. hengeresfészű peremizs
- 3. pusztai hangyaleső, 4. homoki csüdfű
- 5. sisakos sáska, 6. kései szegfű
- 7. szennyes ínfű

Hiúz Ház - Erdei Iskola és Látogatóközpont Királyréten

Minősített erdei iskolánkban iskolai és óvodai csoportoknak szállással egybekötött változatos programokat biztosítunk. A helyszínen interaktív kiállítás és tanösvény is várja az érdeklődőket.

Látogatható: egész évben.

Cím: 2624 Szokolya, Királyrét

Megközelítés: Kismarosról Erdei vasúttal vagy Volánbusszal Királyrétre

Információ: erdei iskola: Takáts Margit, 06 27 585 625; látogatóközpont: Sevcsik András, 06 30 238 0063

E-mail: kiralyret@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Pilisi Ien Látogatóközpont

Kiállítás mutatja be a Szénások hegycsoport természeti értékeit. A Nagy-Szénás tanösvény bejárásához szakvezetés, a Jági tanösvény bejárásához szakvezetés és természetvizsgáló hátizsák igényelhető.

Látogatható: előzetes bejelentkezés alapján egész évben.

Cím: 2084 Pilisszentiván, Bányász u. 17.

Megközelítés: Budapest Árpád hídtól távolsági busszal a pilisszentiváni polgármesteri hivatalig, onnan 3 perc gyalog.

Telefon: Becsei Katalin, 06 30 5111 802

E-mail: szenasok@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Kököröcsin Ház

Természetismereti programokat kínálunk iskolai csoportok, egyesületek, turistacsoportok számára.

Látogatható: előzetes bejelentkezés alapján egész évben.

Cím: 2509 Esztergom Strázsa-hegy

Megközelítés: a 117. számú főút és az úgynevezett „Suzuki” út kereszteződésében.

Telefon: Dr. Jankainé Németh Szilvia, 06 30 663 4614 vagy 06 33 435 015, **E-mail:** esztergom@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Alcsúti Arborétum

Látogatható: szerdától vasárnapig, valamint munkaszüneti és ünnepnapokon, március 1-től szeptember 30-ig 10-18 óráig, október 1-től február 28-ig 10-16 óráig. Viharos időben az Arborétum zárva tart.

Telefon: 06 22 353 219

www.dunaipoly.hu

Sas-hegyi Látogatóközpont

Látogatható: február 27-től november 1-ig; kedden, pénteken, szombaton és vasárnap 10-18 óráig Terepi vezetés szombaton és vasárnap 11-17 óráig óránként, kedden és pénteken igény szerint.

Cím: Bp. XI. ker., Tájék u. 26.

Telefon: Kremnicsán János, 06 30 408 4370

E-mail: sashegy@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Pál-völgyi-barlang

Látogatható: egész évben, hétfő kivételével minden nap 10.00-16.00.

Cím: Bp. II. ker., Szépvölgyi út 162.

Telefon: 06 1 325 9505

E-mail: palvolgy@dinpig.hu

Szemlő-hegyi-barlang

Látogatható: egész évben, kedd kivételével minden nap 10.00-16.00.

Cím: Bp. II. ker., Pusztaszeri út 35.

Telefon: 06 1 325 6001

E-mail: szemlohegy@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Ócsai Tájháza és Turján Háza

Látogatható: február 2-től november 27-ig, K-Szo. 9.00-16.00 óráig, vasárnap és ünnepnapokon 10.00-17.00 óráig.

Cím: Ócsa, Dr. Békési P. A. u. 4-6.

Telefon: Verbőczi Gyuláné, Erika 06 30 4943 368

E-mail: ocsaitajhaz@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

